

ԳԷՈՐԳ Բ. ԱՐԱՊԱՃԵԱՆ

ԾՈՎԵՐ

ԻՆՔՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԴԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՀՆՁԵԱԿՆԵՐ

Կ. Պոլիս
1913

Տպագրութիւն
Մանուկ Յ. Գոշունեան

891.99
4782

Printed in Turkey

18 NOV 2011
01 JAN 2009

ԳԷՈՐԳ Բ. ՍՐԱՊԱՆՅԱՆ

199

82

ար

Փոքեր

718/1/1.913
Կ. Վարդ

20

ԻՆՔՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԳԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

L'Art ne fait que des vers:
le cœur seul est poète.
André Chénier

Լ. Պոլիս
1913

Տպագրութիւն
Մանուկ Յ. Գոշուկեան

206 ՀԱՅՐԻԿԻՍ

ՀԱՅԻ ԲԷԹՐԱԲ Յ. ԱՐԱՊԱՃԵԱՆԻ

1865 - 1912

Գաղափա - Պոլս

Տառապա՛ծ Հայրիկ, հողակոյսիդ վրայ,
Ի՛նչ ընել վարդերն՝ որ շո՛ւՆ կը խամրին,
Ի՛նչ ընել ծանրո՛յքը ցո՛ւնս մարմարին՝
Զոր պիտի փերէ Այլա՛զգն անուղղայ. . .

Զի շիրմին առջե՛ւ իսկ մա՛րդն անզգայ.
Վայրագ հրձի՛ղն է անմահ անիւնին. . .
Եւ Յիսասակը Սո՛ւն մըն է հսկայ՝ /
Որմէ մահե՛ր իսկ դարձեալ կ'արիւնին. . .

Բայց դամբա՛ն մ'իբրեւ՝ հոգիներո՛ւն դեմ՝
Որոնց մեջ կ'ասեմ ես Քարն ու Խաւար,
Թե՛ն ւրսիկիս մեջ դեռ բո՛ցդ է վա՛ն—

Փարած Խաչին՝ զոր կախեցիր վիզես,
Երգես Աստղերուն, Ծովո՛ւն կը նետեմ. . .
Ա՛ն զանոնք ինչպե՛ս, ուսկի՛ց որ կ'ուզես. . . :

Սկիւսար
1913

ԶԱԻԱԿԻ

308
39

ԻՆՔՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ա

Եւտեպէ՛, Մուսա՛, Ոգի՛ հոգեկից,
 Լոյս-Ձուարթութիւն եւ մո՛ւր Տառապանք. . .
 Ո՛վ միակն՝ ազա՛ս Նիւթէ՛ն լուսապիղծ,
 Ո՛վ Կախադունիս գեղով անապակ. . .
 Դո՛ւ որ անկե՛ղծ ես ճակատագրի՛ն պէս,
 Դո՛ւ որ աննշմար հորհուրդին հանգոյն. . .
 Որ ջուրի՛ նրման կ'հոսիս մասնեւեւ
 Ու քերթին վրայէն կը խօսիս հոգւոյն. . .

Բ

Թռչնա՛կ, որ կ'երգես ամէ՛ն երկնի սակ,
 Ամէ՛ն ծամանակ, ամէ՛ն բարբառով. . .
 Աշխարհի՛կ Նիւփա, ծաղրի՛ նրշաւակ,
 Ջոր միայն կրնամ սիրել ապահով. . .
 Մա՛յր Քերթողութեան, մա՛յր Արուեստներու,
 Յանախ անապատ, երբէ՛մն ովասիս. . .
 Ծաղի՛կն եմ ցօղիդ, մո՛ւթն եմ լուսերգու,
 Օ՛, սի՛րսդ քափե վրնին մեջ սրտիս. . .

Եկո՛ւր, պանդուխտ հիւղակիս շեմին
 Քեզի՛ կը սպասեմ կոհակակարօս. . .
 Եկո՛ւր, մինա՛կ եմ ու սե՛ւ իմ հոգին
 Վիրապէ վիրապ կապե՛ր է նարօս. . . :
 Զեեզ մոռնալէս ասդին, իմ չո՛րս դիս,
 Այն ի՛նչ քամիներ ոռնացին ա՛նեղ,
 Այն ի՛նչ սրլաֆներ մըխուեցան սըրսիս,
 Ա՛խ, ինչ կարիճներ սողացին այսե՛ղ. . . :

Եկո՛ւր, դարիպի դըրա՛նքս շեմին,
 Նոնեսաններու անհուն շուֆին քակ,
 Քեզի՛ կը սպասեմ, սեւե՛ռ, անձկագին,
 Լալո՛ւ, պաշտելո՛ւ, երգելո՛ւ ասակ. . . :
 Թեւես երկարած Քեզի՛ կը սպասեմ,
 Բագինիդ մասա՛ղն եմ, ու փառփիդ վիճն. . .
 Հրգիս ի՛նչ է որ առանց Քեզ.— նըսե՛մ. . .
 Եկո՛ւր, այս իրկուն Քո՛ւկդ եմ եովին. . . :

Եկո՛ւր եւ երբանք, ձեռք-ձեռքի՛ սրած,
 Անձի՛ր Երագին, կապո՛յս ծովերուն.
 Քուրի՛կ, համբուրենք աւազները բաց՝
 Փրփուր-աւսդերու միւռնոն՛վն օծուն.
 Ու երգենք ձայնովն առաջին մարդուն,
 Անկե՛ղծ, աներկի՛ւղ, ազա՛ս, սրաբաց
 Մեր յաւերժական չաղերն անանուն,
 Զայն-ձայնի՛ սրած, սիւրս-սիւրսի՛ կապած. . .

Ու բող գիտնա՛ն քե, զղե՛կ մը քերի
 Անցեալին, Սիրոյ, Բաղդի՛ն անգգայ.
 Հալրենիփի՛ն եւ Մարդկութեան գերի
 Հանդէպ՝ բարձրաձայն ինչպէ՛ս կը խոկա՛յ. . . :
 Եկո՛ւր, գրկե՛ գիս, հոգեկի՛ց վըսեմ,
 Դայեա՛կ խանդակաք, Մայր ոսկեզանգուր,
 Մանո՛ւկն եմ կաթիդ, ես երգե՛լ կ'ուզեմ. . .
 Եկո՛ւր, ոտներուդ փոշին համբոյր. . . :

եկո՛ւր, խորեփն մեջ մե՛զ կը սպասէ, Քո՛յր,
Նաւակը կայսառ, Նաւակը կանաչ. . .
Գութի՛ն պէս բարի, գրկաբաց եւ լո՛ւռ,
Ներքե՛ւը՝ փրփուր, վերե՛ւը՝ ճանա՛նչ. . . :
Օ՛, ա՛լ հեռանա՛նք ափերէն անյոյս,
Ուր այգն է սուգած ցայգի մեջ կրկի՛ն. . .
Մտերէն անխօս, բոցերէն անլո՛յս
Խո՛յս քանք. — ուխտերը մեր բող չ՛ընկրկի՛ն. . . :

Կայծե՛նք մեր արցունքն աստերուն հետ յա՛ր
Ու խոր խորհուրդներն հոգիներուն մեր,
Փաթենք ալբերուն մեջ ծովուն յիմար,
Ծոցը գիշերին՝ մեր վի՛տն ու ցաւեր. . .
Զի շո՛ղն ու ալիք, խաւ՛արն հողմակոծ
Ոչ ոքի՛ զանոնք կը մասնեն իրաւ. —
Անոնք խառո՛յկն են, շիրիմները գոց՝
Ուր կ'իյնան գաղտնիք յաւեօ անգրաւ. . . :

Ո՛վ Ծով, անսահմա՛ն հոգիի՛ս պէս, խո՛ր՝
Անհունութեա՛նը չափ հիացումիս. . .
Ասպարե՛զ հովուն, աստերուն աղուոր,
Ոսկի՛ լոգարան արեւուն, լուսնիս. . .
Սուրբ ծրփանքներուդ ողջո՛յն գեղալուրք,
Ու պաշի՛կ շունչիդ անմահ եւ հետքին.
Ողջո՛յն բախբախտ ծովահարսերուդ
Ու պաշի՛կ անոնց ծիծերուն կաթին. . . :

Կոպերս՝ առյցուն բոցովդ ու կոծով՝
Քեզի՛ կը ցանկան միտս անյա՛գ, անկո՛ւտ.
Ցաւերծութեանդ չափ կեա՛նք է ինձ, ո՛վ Ծով
Նղբալուրթեանդ հետ հեա՛լ կուտ է ի կուտ. . .
Ես կը պաշե՛մ Քեզ երբ կ'երգես մեղմի՛կ,
Եւ կուգաս լրո՛ւն աւազին վրաւ. —
Զի ո՛ւր կը ծնանի հո՛ղն ապերջանիկ,
Հոն կը մեռնի՛ս դու, կապոյտ Նիւփանա՛. . . :

Օ, այն կոհակներդ լիմա՛ր, փրփրագէ՛ս,
 Ու գոռ ոգիներդ վրիժահալա՛ծ. . .
 Օ, այն մուր շանքերն՝ որ օձերո՛ւ պէս՝
 Խորքիդ մեջ կ'ուլան բո՛ցն իրենց հալա՛ծ. . .
 Համբո՛յր անդունդիդ՝ ուր պիտի դառնամ,
 Իրկու՛ն մ'—ափսո՛ս, գուցէ խելագա՛ւր—. . .
 Յետին ցոլեբուն հետ՝ յետին անգա՛մ
 Մըն ալ խոկալու անտե՛նչ եւ անկա՛ւր. . .

Ու խոցելով զիս նի՛ւտ այն մետաղով,
 Որ կը խորսակէ փետո՛ւրն ու պողպատ. . .
 Նետեմ գիրկի՛դ մեջ, ո՛վ փրկարար Ծով—,
 Յոռետես հոգիս, մարմինքս հրատ. . .
 Ու խառնեմ արիւնս փրփուրի՛դ հետ հոն,
 Արեւուն՝ որ ինձ սրաւ ո՛չ մէկ բան,
 Ու հրագունդին հետ սուզի՛մ անլաջո՛ն
 Խո՛րն երանութեանդ յաւիտեակա՛ն. . . :

Սլացի՛ր, աւ՛ակս իմ: Ժայռերէն մըքին
 Դո՛ւրս խոյացիր, զերթ արծիւն ամպերէն.
 Ի՛նչ ամօք երբ ցուկդ եւ կողերուդ քին
 Կը պանհեն ջուրերն ազա՛ս փրփուրէն. . .
 Յամա՛ւք բողունք, ցամա՛հն այս սափակ
 Պա՛հ մը գէթ, եթէ մոլին չե՛նք կեանքին. . .
 Լըքե՛նք զայն, խնձո՛րն այդ փրսած դեռ խա՛կ,
 Եւ անցնինք հովուն, բոցե՛ղ երկնքին. . .

Փարի՛նք մանաւանդ Ծովուն անսահման,
 Ջուրերուն ըմբո՛ւս, սո՛ւրբ փրփուրներուն.
 Սուզին համբոյրին մեջ նիրվանական
 Լուռ նայեաղներուն՝ խորքին մեջ քազուն. . . :
 Որովհետեւ հո՛ն ուր կը վերջանայ
 Յամա՛հն անօրէն՝ այնտե՛ղ միմիայն
 Ծայր կուտայ, որպէ՛ս անծայր Սահարա,
 Բոց Յաւերժութեան հեռա՛հն եզական. . . :

Եւտեալէ՛, Հոգի՛ս, մի՛ լար, անո՛ւշ Քոյր,
 Ու դի՛ր դալկահար դողողո՛ջ շրթներուդ
 Սրբինգդ վրժի՛ս, վիրաւո՛ր ու կո՛յր.—
 Մի՛ լար, երգելու ժա՛մն է այս անգոյք. . . :
 Մազե՛րդ ցուէ՛ հովերու շունչին,
 Բիւր տախտերու պէս որոնք կ'երգեն.
 Ու բող անոնց մեջ աստղերն ու լուսին
 Թափեն մարգրիտներ Աստուծոյ աչքէն. . . :

Ու լարեմ ե՛ս ալ Քնարս եռալար՝
 Զոր գրտայ լուսնակ գիշեր մը՝ սրտիս
 Փլատակներուն մեջ՝ ուր հոգիս կուլար. . .
 Ու երգե՛նք, ո՛վ Քոյր, երգե՛նք մա՛րդն ու գիւ...
 Ու ցայգանդորին մեջ լուռ եւ հեշտին,
 Երգե՛նք, մինչեւ որ աչե՛րս հալին.
 Մինչե՛ւ որ լարե՛րք Քնարիս փողի՛ն,
 Ու ես երազեմ Անցեալն, Ըղձալին. . . :

Խանդակա՛ր Մայրիկ, երբ զիս նախապէս
 Սեղմեցիւր կուրծքիդ, ո՛ր սուրբը գիտար,
 Ո՛ր ասուպն ինկած երկնից լուսագէս,
 Ո՛ր լուսինն ոսկի, ո՛ր արփին պայծառ. . .
 Ու երբ երկնուսոյց լեզուո՛վքս բոթով,
 Քեզի պատմեցի բանե՛ր ու բանե՛ր,
 Ա՛խ, Քեզ ո՞վ ըսաւ թէ յուսով, ժպտով
 Հիւսուած իմ հոգին՝ Երանամա՛նն եր. . . :

Զե՛... զի Մանկուքիւնս, արձաքե՛ խնծի՛դ,
 Տե՛ս, իրիկնացաւ օրուան մը չափ վա՛ղ. . .
 Երբ ճառագա՛յք մ'եր մեջըս ամե՛ն ջիղ,
 Լեզուս՝ դեղձանիկ, հոգիս՝ լի՛ն խաղա՛ղ. . .
 Զե՛... զի սխալոյս աչե՛րս անբարք
 Մշուռներու ծոց ի զո՛ւր կը մըխեմ.
 Զի լոյս Մանկութեանս ճանապարհն արձաք՝
 Մուրին մեջ մեռած արդ օ՛ճ մ'է դժխե՛մ. . . :

Այս, ո՛ւր են զացեր վարդերս իմ ժպտուն,
 Ո՛ւր այն զարուններս դալլալներով լի,
 Երբ հե՛տս էր ամե՛ն վիհակ, ձեւ ու գոյն,
 Յաւը՝ սխրանոյշ, Երազն ալ՝ յղի՛...
 Ո՛ւր են միամիտ օրերն այն բարի,
 Երբ բոցի մը պէս, անբիծ, անուշիկ,
 Սիրոյ բաժակին մեջ կ'արճասուէի,—
 Յանախ վշապեկ, երբեմն երջանիկ... :

Ո՛վ Սէր մեղրահոս, մո՛ւր Անմահութիւն,
 Ո՛վ Յաւերժահաս անթռնահրապոյր,
 Որու բացե՛ր, եմ հոգիս իբրեւ տուն,
 Որ զահալե՛ծ ես եւ երկնի՛ դուռ...
 Քեզի՛, որ անսկի՛զբ ես Տանջանքին պէս,
 Քեզի՛, որ անվերջ Յոյսե՛րու նման,
 Որ կուլաս, կ'երգես, օ՛ր մ'ալ կը խայթէս
 Ներե՛ք որ դարձնեմ աչե՛րքս լալկան... :

Թող անարգե՛ն զիս սեգերն ու մեծեր,
 Լացքս իրենց տալ ծիծաղներ հնչուն,
 Թեեւ ապսակւած՝ բայց չե՛մ անիծեր
 Կեանք՝ որ բոցուց, իբրեւ բո՛ց-բոչուն,
 Հոգւոյս մեջ Գորովն իր սո՛ւր եփչերով...
 Ես գո՛հ եմ որ Քեզ, ո՛վ մրուալ Աղջիկ,
 Սիրե՛ր եմ, պաշտե՛ր, սիւով, գիշերով,
 Համբուղ երկայնքին արճասուեր մեզի՛կ... :

Եւ ո՛վ չէ լացեր, պաշտե՛ր լրոին, ա՛հ,
 Եւ ո՛վ չէ անցեր Սիրոյ-Կոմուրջէն... —
 Մեծ վշտերը լոկ մեզ կ'ընեն անմահ,
 Ինչպէս քսե՛ր եմ հանճարնե՛րն արդէն... :
 Մ', ես գո՛հ եմ ու խա՛չս է տանելի...
 Երանի՛ ձեզի, հառաչնե՛ր հրաւս.—
 Որոնց բուրալին մեջ կեանքն աւելի
 Զո՛վ էր ու հեշտին, կո՛յս եւ անաբա՛ս... :

Ո՛վ ադամանդէ Թախծութիւնս անհէս,
 Ո՛վ սարաւորի հսկումներս անյոյս,
 Երբ, Թշուառութեանս ուրուականին հէս,
 Յայգէր կ'ուսէի, անհո՛ւն մինչեւ լոյս. . .
 Եւ հեծեճագին դողո՞ղ ու սրխուր,
 Կ'հակէի լանջօքս մասեանին վրայ.
 Յաւիս վե՛պն անլուր կը կարդայի լո՛ւն,
 Հծծելու համար Աստղերուն, Ներա՛.

—«Տակաւին չեղա՛ն քսան, ո՛վ Կայծեր,
 «Այն Կակաչները զորոնք ես տեսայ,
 «Բայց, ահա՛, կը զգա՛մ, ծե՛ր մըն եմ դարձեր.
 «Սե՛ր՝ դեռ պատանի, դեռ չեղած փեսայ. . .
 «Քանզի, ո՛՞ Սանքա, գութըդ ժա՛յռ մ'ըրիր
 «Խօլ լողանցներուս կոհակներուն դեմ. . .
 «Սակայն ժայռե՛րն իսկ, կամփով սիրալիր,
 «Յանա՛ւ բա՛րձ սըլին գլխուս դալկադեմ. . . »

Բայց ի՛նչ մեծ Տօն եր ան երբ, վերջապէ՛ս,
 Էութիւնս գրեայ պատանդանիդ տա՛կ,
 Ու սիրամումնջ քոթովեցի Քեզ.—
 Ո՛վ Արարչութիւնն ու Գեղն անապակ,
 Ո՛վ անգուսպ Հըվեճն հրապոյրներուն. . .
 Ո՛վ մրռալ Քերբուածն, ո՛վ Գիրքը միշտ փակ,
 Որ իմա՛ս չունի, ունի լոկ անուն. . .
 Դու Տիեզերքն ես. . . : Ոսկեթել սահանք

Եւ ասդէ՛ր ունիս՝ զոյգ ասրուշաններ. . .
 Լեզուդ տխա՛կն է, սիրքս՝ վա՛րդն անոր,
 Շունչըդ՝ փոքորիկն ես՝ անոր աւեր. . .
 Ծոցըդ՝ հեշտանքիս անդո՛ւնդն ահաւոր,
 Ծիծերդ՝ ծարաւիս կաթնաղբիւրէն աղու,
 Եւ Շուշանդ հսկայ՝ Տոփերդ մը վայրի. . .
 Մարմինդ հո՛ղ-Ծաղիկ, հոգիդ հո՛վ-Մեղու,
 Իսկ ես՝ Խորեա՛կ մ'որ գարունէն կ'այրի՛...

Երանի՛ ասոնց եւ նո՛յն իսկ օրւան,
 Երբ, հիւժող մոմի մը բոցին հանգոյն,
 Յանկարձ հիասքափ՝ չորս դիս՝ մի՛միայն
 Մուրն եւ Ունայնը գրայ բանձրագոյն...
 Ու,— քաղցր երազէ մ'արքնցողի պէս—
 Լանջիս վրայ բուրող Վարդի՛ն փոխանակ,
 Տեսայ արի՛ւնն որ կը ժալքէր արեւս,
 Ու կողերու մեջ՝ Սո՛ւր մը՝ բուռնցփի՛ս տակ...:

Ու Պատահեալ վերջ համբեցի վերեր,
 Ազանի՛ մը պէս՝ քիւռվն աստղերուն...
 Ու վերերուս վրայ ցոլեցի երգեր,
 Փառքի համար գրող Բերքողի՛ մ'հանգոյն...:
 Բայց— իբրեւ ռազմիկ մը որ խոխոսաբար,
 Յոյց կուտայ վերերն առած դատչին մեջ—,
 Օ՛, Ես նըպա՛րս եմ խոցերուս համար,
 Սիրոյս, մահերուս, կարօտիս անեւջ...:

Արդ երջանի՛կ եմ զանոնք երգելով,
 Երջանիկ ա՛յնքան, որքան մարդ կ'ըլլայ.—
 Զի միշտ Դառնութեան դէպ՝ անսահման Ծով
 Հոսող վրտա՛կ մ'է Երանութիւնն, ա՛ն...:
 Ա՛լ հոգիս հիմա տարբեր յոյգերու.—
 Տարբեր շահերու յակուրջին է, հո՛ւս.
 Ա՛լ անհո՛ւնապէս հեռո՛ւ եմ, հե՛ռու,
 Հին Ափունցներէն խաղա՛ղ, հեշտանո՛ւ...:

Երկրէն ձանձրացած՝ կը նայիմ երկին,
 Անձանօր սերեր, կիրքեր ունիմ շատ...
 Տաղտուկն անպատճառ կ'ննջէ գիւ ուժգի՛ն,
 Ու պի՛շ կը սպասեմ Փառքին անաշխատ...:
 Հիմա կը սպասեմ Սիրո՛յ մ'որ չի՛ գար
 Սա սի՛րսս ամայի ծաղկազարդելու,
 Սէ՛ր մ'որուն դառնամ ամե՛ն իրկուն, յա՛ր,
 Ե՛ւ ըմբոխներու ե՛ւ աղօթելու...:

Հիմա խոշանգլած Ես մ'ունիմ յամա՛ն
 Ձոր կը փափեմ ծով, հովիտ ու սար,
 Ու հեզ Գոյութեանս արիւնի՛ն համար,
 Քրքինս արցունքիս կ'ընեմ հաւասար . . . :
 Հիմակ անընկեր եսիս հետ դաժան,
 Ոսներ՛ս փոռն ու սի՛րքս փոռն,
 Իբրե՛ւ քե Կեանքի՛ն՝ կը վազեմ Մահուա՛ն.
 Ու կ'իյնայ ժպիս վրան արցո՛ւք մ'աղօս. . .

Ձի կ'եռայ արսիս մեջ Նիւ՛րն ապիւրս՝
 Ձոր կ'ասեմ սակայն եւ կ'հետապնդե՛մ. . . :
 Եւ հոգիս՝ սրդո՛ւ մը պէս անհանդարս՝
 Կուգե՛ ու կուգե՛ Հանոյքը հրադեմ. . .
 Փոքրիկն մեջ արդ Սուգա՛կն եմ վայրագ,
 Որ կ'ըզայ խրել Մարգրի՛սն անդունդէն. . .
 Արդ պահւած Սոխա՛կն իմ գիշերին սակ,
 Վարդի սէրն երգող, մեցի՛կ եւ անգէն. . . :

Այրօր Ռէք մ'եմ հեք. եւ լո՛ւռ, անլալճն,
 Օսար ամպերու սակ կը մազցիմ
 Գողգոթաս ի վեր, որու կասարն հո՛ն
 Է՛ ուր կայ Վիրապն որ կ'ըսւի Շիրիմ. . . :
 Եւ ամե՛ն իրկուն, մութին հետ սքիւռ,
 Կը դառնամ փակւիլ խրհիքիս մեջ հին,
 Կը գոցեմ անոր խարխուլ դուռն ամուր,
 Բանալու դռներն իմ քուա՛ն արսին. . .

Ու մեղամաղձո՛ւս ու կարօտգի՛ն,
 Կը նստիմ միեակ խորհուրդներուս հետ. —
 Կը չափեմ Ոչինչն ու վիճն երկնքին,
 Կը կռեմ Հաւասփ՝ օրե՛ օր անհետ. . .
 Ու կ'առնեմ որո՛ւն իմաստուններուն
 Որ գիս կը վառե անցեալին բոցով.
 Կը տեսնեմ զԱսււած մութին մեջ կանգուն,
 Ձիս՝ երկակեցաղ Ասո՛ւլ մ'ակնաթով. . . :

Ու կանքեղիս սակ անձեք եւ անբոց,
Շիջած ասդի՛ն սակ խուցիս գիշերին,
Աւուկներս յենած սեղանիս վրայ հոժ՝
Ուր ուռականներ լո՛ւռ կը դեգերին...
Ծանր դեղամանս զոյգ ավերուս մեջ,
Կ'երագեմ երկա՛ր, ծառա՛ւ եւ անյո՛յս,
Նահապետական բոցին հետ անեշ,
Հերանոս հսկայ Մեհեաններն անյոյս...

Ու ես կը ցանկամ այն յո՛րդ Աւետիսին,
Որ ինձ կը ձօնէ մե՛րկ դիցունիներ,—
Ծիծերով լուսին, գիծերով հեշին,
Որոնք պաշտելո՛ւ կը կարդան հրաւեր...
Ու երկա՛ր, երկա՛ր կ'ունկնդրեմ ձայնին
Որ զիս Աբբաօֆի մահով կը սանի
Եօթն երկնք վե՛ր մո՛ւր-Անսահմանին՝
Ուր մա՛ն է Տանջանքն, Անյայտ՝ յայնի՛...

Ու ես կը փրոտմ անկողինըս սառ,
Մութ սֆնարանիս յասակին վրայ,
Ուր,— իբր ուռական մը ցայտափայտ
Իր սապանին մեջ —,մարմի՛նըս կ'իլնայ... :
Ու ես կը կանչեմ կոպերուս անփակ՝
Քունն երագաբեր, մա՛հն ամեհօրեայ...
Քո՛ւնն որ հանգի՛սն է, քերեւս ցա՛յցն անայգ,
Վիշակ՝ որուն գուցե՛ հոգին կը դառնայ... :

Բայց բա՛ց կը մրնան միշտ աչերս անյոյս.—
Արդե՛ք փուշե՛ր կան քարքիչներուս վրայ...
Ու կսկածեղի՛ Գոյուրիւնս անյոյս,
Իբրեւ փոսուռայ մ'ամրան՝ կը սարսուռայ...
Ու կ'ըլեմ.— Ինչֆա՛ն հե՛տ եր երագի
«Մըշուր քեւ մարդոց ասեղի.
«Եւ ի՛նչֆան գե՛տ սա՛ որ արդ կը սագի
«Աւետիսին եւ իմ հոգւոյս աւելի՛... :»

Այսպէս, աշնան մեջ խանձած յոյսերուս,
 Զիս փո՛ւն կը գտնեմ, Կեանքս՝ տաղկալի՛.
 Կինը՝ Օ՛ձ խաբող, Աղուես կրայո՛յց,
 Փոփոխ Հողմացոյց, աղտո՛ճ Հայելի...:
 Բարեկամը՝ վա՛ս, գա՛յլ մը ծարաւի,
 Որ եո՛ւրդ կ'իջնէ լոկ Զուրի՛դ համար...
 Ես ինձ ոխերիմ, անգո՛ւրջ թեմամի,
 Ես ինձ մտերիմ, միա՛կ բարեբար...:

Այսպէս, մութին մեջ մարած յոյսերուս,
 Զիս Մե՛ղք կ'հռչակեմ, Կեանքն՝ աննրպասակ...
 Հոգին՝ միշտ օրրան Կասկածին անյոյս,
 Երակները՝ գե՛ճ Կիրքերու ապակ...
 Վեցօրեայ—Շնունդը՝ Փորձանք մը վիժած...
 Մահը՝ Դազաղ մ'որ կ'անցնի ուսէ՛ ուս...
 Վերջն արեւմտերուն՝ երախի՛ պէս բաց՝
 Շիրիմ մ'ոսնակոյի եւ կամ ծովասոյց...:

Եւ զբխու՛ր, հիւ՛անդ եւ նետեալաբար,
 Լիզրս կը հակեմ Տառապանքին տակ,
 Սրսս՝ կը դիտեմ, մատեան բոցալառ,
 Լանջքս կը ծեծեմ, գլխա՛ւ ծակ-ծակ...
 Եւ կ'ըսեմ.— «Ո՛վ իմ երջանիկ Անցեալ,
 Զինք Գարուններուս ջախջախա՛ծ Հայլին,
 «Որու դեմ կրնամ լոկ լրուել ու լա՛լ...
 «Որու փրշուրներն յուշե՛րս են անգին...»

Դուն հիմակ այն ցուրտ Կրակարանն ես պաղ,
 Որուն կը դիմէ դողդո՛ջ Անօրին
 Ու մոխիրներուն մեջ, ի գո՛ւր, — աւա՛ղ—,
 Կայժ մը կ'որոնէ, տաճանեղ՛ւ հոգին...
 Դուն այրած Այգին ես գերահրմայ,
 Ուր կ'երգէր բլբուլն անհոգ ու խելա՛ն...
 Դուն ամայ Եդեմն ես ուր կը դառնայ
 Հրեշնակն իսկ վրիճա՛ն ու զարմանահա՛ր...:

Բայց, բո՛ղ Անցեալի տաղերդ, ո՛վ Մուսա,
 եւ հին Քրեարիս նո՛ր քելեր կապե. . .
 Լքե՛ ներկան իսկ, ցո՛ւրս եւ անհրմայ,
 եւ Ապագայի՛ն անցիր սասափե. . .
 Զի ես շատ տեսայ ու շատ լաւ ուսայ
 Թե ո՛վ որ դառնայ նրդե՛ն Անցեալին,
 Ղովի կրնոջ պէս, այնե՛ղ կը մընայ. . .
 Ու բոցն ու աւիւն ի գո՛ւր կը հալին. . .

Նեւերպե՛, իրաւ մահն ես սիրեցի,
 Ու Նիրվանայի երա՛զն արբեցայ.
 Բայց ապրի՛լ կուգեմ, արե՛ւ տուր ինծի,
 Մինչե՛ւ որ սպառեմ Շանքերս անխընայ.
 Մինչե՛ւ որ մարի՛ն նրգերս հրազիր՝
 Ուղղուած Հիւղերուն, Հողերուն խոպան. . .
 Մինչեւ որ խեղդե՛մ հոգիս վրեժխնդիր՝
 Կարմիր բաժակին մեջ երանութեան. . .

Նա՛ր գիս, Նաւա՛կս իմ, կայսա՛ն ու դարար,
 Եկա՛ Սրբալոյսի ծովե՛րը բոսոր. . .
 Եռներե՛ն անդի՛ն այս օձագալար
 Երազի՛ր անդո՛ւլ, անյա՛ղք եւ հրգօ՛ր. . .
 Զնկե՛ փոքորիկն, հոգ չե՛ քե փերի՛ս,
 Նանքի՛ պէս նեղե՛ վիհերն անանուն,
 Ինչե՛ւ որ ջախջախ՝ ա՛լ մե՛րկ բողոս գիս,
 Խոհակներուն հե՛տ՝ աստու՛նյ մ՛հանգոյն. . . :

Երկնի՛ն նայիմ, գինեղու սի՛րսս իմ,
 Եւ վէս Ովկիանին կո՛ւրծեմ ու քե՛ւ տամ ես...
 Իրիկներո՛ւ պէս հախրեմ եւ սուզի՛մ,
 Ինչե՛ւ որ ազա՛ս, հրգօ՛ր վերջապէս,
 Խանգամ սեպ ժայռի մը գլուխ փոփրալե՛ծ,
 Խռամ լիագոյ՝ Տանքե՛ս մ՛իբրեւ նոր.—
 Աշխարհն ի՛մս է ա՛լ, ի՛մս եմ Սե՛ր ու Վրեժ.
 Տիեզերք գերի՛ս, ես՝ Իշխանն անոր. . . »:

ՀՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Ի զո՛ւր բերի պաղասանքս ցոյփեալն,
 Անոնք վրնիդ մեջ սուգեցան, վե՛ս Ովկեան,
 Ի զո՛ւր Արեւն հրբանայեց արեւուն,
 Յետուն անգոր՝ Գիւտերն ելաւ յաղթական. . . :
 Դաւթօրայփն շուրջ կը ծփան խաւարած
 Լեռները յո՛ւն շոնեւրուն հետ առանձին
 Ու սարերէն վար, հօտերն ու սրւարած
 Երկու ժամ է յարկերն իրենց փութացին. . . :

Բ.

Դանդաղաբայ, հայրենաբաղձ ու միմակ
 Ես մա՛ն կ'ուզամ աւերեւրուն առքնքեր. . . ,
 Կ'համասփռէ Յայգը բերերն իր քառեակ՝
 Որոնցմէ սե՛ւ կը քօթափին փետուրներ. . .
 Քամին կ'ողնայ. . . կը մոնչէ Ծո՛վն ալ անդի՛ն
 Հեռո՛ւն, գիւղիմեջ կը նիրհեն Մարդն ու Գրաս:
 Շաւքու՛ւ երգեր շանքերո՛ւ պէս կը բաղխին
 Հոս կը յաժիմ ես — քերե՛լքս անխմա՛ս

Գ.

— Շատ քամի՛ կայ, ըսին մայրերն անաբե՛կ,
Տրդա՛ք դողդո՛ջ, հաց չի կերած պառկեցան. . .
Դռներն արա՛գ, շո՛ւս գոցւեցան գոմ ու փեղկ,
Մամիկներն ալ խաչակցեցին ըսկըսան. . . :
Լուսնածագին դեռ ժա՛մ մըկայ, դա՛ր մ՛ամբողջ,
Ձի սպասման մեջ բոպեն օ՛ր է, ժամը՝ դա՛ր. . .
Խօլ մոռ՛ւնջին մեջ լոկ բառաչի՛ւն մը դողդո՛ջ
Հեկեկազի՛ն կ՛արձագանգե՛ անդադար. . . :

Դ.

Կը նստիմ հին կոթողի մը վրայ, սարսուռ՛ւն,
Խոշանգըւած մարմարներուն կուշն ի վար,
Կ'ըսեմ.— «Երբեմն այստե՛ղ ալ Ա՛զգ մը բեղուն,
«Հացին , Լոյսին համար անդուլ կը հեւար... :»
Ու մոխրին հետ, — հի՛ն բոցերու պատկեր, —
Ես խոկալով հաւածներուն հընամի,
Որոնք Պարսէ՛զն ըրեր են Տափ-Գերեզման. . .
Կ'հոչակեմ մա՛րդը միշտ մարդուն բռնամի՛... :

Ե.

Կ'ոռնայ քամին. կը մոնչէ Ծովն. այս ի՛նչ է. . .
Ո՛վ Ամփիսրիս, ըսե՛ հրգոր Նեւտնին,
Որ փոփրաբաւ Ոսկեծի՛երն իր սանձէ,
Ձի հով-յորձանք ձկնորսն իրե՛նց կը սանին...:
Ո՛վ բարի Ծով, ներե՛ քուտ եւ անոք
Հրեւեներուն որ արգանդըդ կը բանան.—
Ձի մեղք չե՞ որ քաղւին գրկիդ մեջ անոնք՝
Որոնք Քեհեհ չե՛ն ըսպասե՛ր Նիրվանան. . . :

Զ.

Քամին կ'ոռնայ. . . Սարսափի օ՛ճն ալ տակաւ,
Խորհուրդներու հետ, կըսողայ մե՛ջն հոգւոյս...
Կ'իլնամ ինկած սիւնին վրայ ես անձկաւ
Աչերս անլոյս եւ ավերուս մեջ անլոյս. . .
Եւ ամպերու բարդ գուլաներ սրբաբաւ,
Վրայէս կ'անցնին սուգերո՛ւ պէս սեւազգեաց,
Ու ես կուլամ, ինչպէս կին մը սիրադա՛ւ
Նահասակած սիրոյ մ'համար անկասկած... :

Է.

Բայց կանգնելով ընդո՛ւս, ըմբո՛ւս ու շիսա՛կ,
Գլուխս հողմին մեջ կը մրխեմ սուրի՛ պես.
Եւ իբր ասուած մ՛անապաստան, անսայրամ,
Կ'իջնեմ Ծովափ՝ կոհակներո՛ւն ձիւնագես.
— Ես Մրրկահա՛ւն եմ՝ դիեցած փրփուրով. . .
ձի՛ւս ասոց պես, որոց համար այս գիշերն
Ե՛ւ Պայքարի ե՛ւ Հեռանքի Տօ՛նն է, Ծո՛վ.—
Ես Մրրկահա՛ւն եմ՝ երգերովն անվեհեր. . . :

Ը.

Ո՛վ փրփրաւորէրն զազաններ, կոհակներ,
Ո՛վ լեկոնաւորն ոգիներուն անդունդին,
Արդեօք երբեք պիտի մանա՛յ Տիեզեր
Յան որ կուլայ հառաչներէն շա՛ւ անդին. . .
Յե՛նած ժալոյն, — ալիքներու մոա՛յլ Դամբան,
Ես կը փռւիմ Անհունին դեմ սխրունի. . .
Կը բափառի՛, հեռո՛ւն, նաւ մը՝ Յոյսի՛ նման.
Ու մեզին մեջ փարոս մ՛անվերջ կ'արիւնի. . .

Թ.

Բայց հիասրափ երանասեւ Երագես՝
Եւ ըմպելի վերջ յետին շի՛թն հոգեսոյզ,
Ամպրոպին հետ ու Ովկեանին փրփրադեզ,
Կ'առնեմ Քրնարս ու կը ննեմ զայն հոգւոյս. . .
— Ո՛վ Հայրենիք իմ փառագուրկ ու գունա՛հ,
Մա՛յր կաթոգին, զոր կորուսի վաղաժամ,
Հա՛ւս նագելի, ծիծերով սի՛ն, անապա՛հ,
Կո՛յս դեռածիդ, արիւններո՛ւ մեջ բարձամ. . .

Ժ.

Հի՛ն-Հայրենիք, ուր շողացին պերն Թագեր,
Որու հողէն ծրնան Այի՛ւրն ու Գի՛նի՛ն. . .
Ուր ժամանակ մ՛նայորդիներ անվեհեր
ձանջցան աւխարհն ու Քեզ անո՛ր ճանչցուցին. . .
Հո՛ղ, որու հուճն արցունք կ'ըլլայ, մեղրը՝ բո՛յն,
Եւ խանդաբորբ կարմիր-կարբին փոխանակ,
Կը բափառի շրթներու վրայ սարսուռն,
Անե՛ծքն անջիդ, — անկարներո՛ւ յաղթանակ. . . :

Երկի՛ր որու հովերն հիմակ արիւնի
 Հո՛ւս կը բերեն՝ ծաղիկներու շունչին տեղ,—
 Յո՛ւրս-Հայրենիք, ուր օճախներ մայրենի,
 Անժամանակ արդ կը մարին խելայե՛ղ...
 Ահա՛ Քրնարս կը լարեմ, պի՛նդ կը լարե՛մ,
 Մուսայիս դե՛մք դեպ ի Քե՛զ դաւձումած.
 Երե՛ք, աւա՛ղ, ա՛յսչափ տըւալ ինձ Աստւած...:

—Պարզե՛ք բեւե՛րդ, փլատակներո՛ւ Կարապետ՝
 Օ՛ր Նեմոզին, մա՛յր Յուշերու, Մուսայից,
 Ո՛ւր տա՛ր զիս, տա՛ր, հոն՝ ուր կուլան վե՛ս ի վե՛ս
 Կարմիր Արագն ու ծեր Մասիսն երկնացից...
 Որովնե՛տեալ, աւեր-աւա՛ր Հայրենիք,
 Կոհակներէն ու շանքերէ՛ն Քեզ բերին,
 Անո՛ր համար, գիշերով այս փոքորիկ,
 Մըրկալա՛ւս, կ'ուզեմ երգել փառքերդ հին...:

Պերն Անցեալին լուսաբողբոջ մըտուցին
 Մեջէն կ'անցնին Դիւցազուններ հրաշեայ,
 Ու կը տեսնեմ անոնց բոցին եւ յուշին —
 Անմահ Արծի՛ւն որ բեւե՛րն իր կը բանայ: —
 Ահա՛ կուգայ.— Հա՛յկն ե. տե՛ղն իր ե կարմիր,
 Կոխած հողը շատո՛նց Բելին ե անիւնն...
 Ահա Կոյսեր՝ որ կը բերեն ծնրադիր,
 Երե՛ք հարիւր դափնիներ մե՛կ անգամուն...:

Կարաւանին կը յաջորդեն դեռ նորե՛ր. —
 Կը սաւառնի՛ Վահագն, աստա՛ծն հայրերու...
 Քայլերն անոր գերեզմաննե՛ր են փորեր
 Վիշապներու եւ քաջերու մըքսոյզ...:
 Արամն ահա՛, — յետոյ, Տիգրանն անվեներ,
 Որու հակին կապւած Նարո՛տ բոսոր,
 Օ՛ր, կ'երկարի՛ մինչեւ եօ՛րք երկինքներ,
 Մինչ արեւներ կը ծառայեն լո՛ւռ անոր...:

Եւ խոյրերու տղանցումեն փառապանծ՝
 Զոյգ կոպերուս բոց - աստղերը կը սեւեւան...
 Իմ Արիւնիս կը տեսնեմ փա՛ռքն անթափանց,
 Ու նախաշի՛նքն որ իր Յեղի՛ն կ'ուղղէ Ան...:
 Զի, աւասի՛կ, նո՛յն հայրերու զաւակներ,
 Մեհրուծաններն՝ հետախնդիր հա՛յ-բագին,
 Եւ անբերախոս ու դաւանան վասակներ,
 Բոցերու տակ ու բանտերու մէջ մրթին...

Մինչ կը լրսեմ արիւնաբուրմ Ասւած մ'որ,
 Ոսկերակե՛րս պաւսանդանի մ'վրայ կանգուն՝
 Կը գոչե՛ ինձ. — «Ատե՛, Հայկա՛կ վրիժաւոր...»
 Ու ես կ'ասեմ, մաղձովն համակ իմ հոգուն,
 Գեհեճնառաք բորենիներն այդ անյագ,
 Որոնք գճեց, ո՛վ դրախտագեղ Արմենիա,
 Քե՛նէ ծրծած կաթերնուն մէջ անապակ,
 Խողխողեցին, — գազա՛նօրէն անխրնա՛յ...:

Օ՛րն է, եկե՛ք, ժա՛մն է, հասե՛ք, բոպէն է...
 Կորուսն անդարձ ժանտախտի՛ պէս կը սուրա՛յ...
 Օ՛րն է, — հասե՛ք — օրհասի ժա՛մն է դժնէ,
 Ո՛վ փաջերու սերո՛ւնդ, որդիբոյ Հայկայ...
 Ո՛վ Տղմուսի կիսասւտածներ շանթարձակ,
 Եւ դո՛ւ Վարդան, Հայ-փաջութեան Ափիլեւս,
 Դարերը Ձեր երկրպագո՛ւն են համակ,
 Հասե՛ք, օ՛րն է, օրհասի ժա՛մն է քերե՛ւս...:

Օ՛ն, նետուցե՛ք սուրերո՛ւ մէջ վախի դեմ՝
 Որ կ'ուզէ ձեր խի՛ղնն առնել մե՛ջն իր ափին...
 Ձե՛ր եւ անո՛ր նիզակներուն կայծերէ՛ն
 Պի՛ս՝ երկնրւի Ազատութեան ջի՛նջ Արփին...
 Ձեր հաւատք մի՛ գոհե՛ք հին-Արեւուն՝
 Երբ կորչիլ դարերուն հետ չե՛ք ուզեր...
 Դամբաններէ՛ն կուգայ այս կո՛չն որսուն...
 Ա՛յս կը կամի ձեր նոր-Ասւածն անվեհեր...:

Բայց հազարմեկ զանգերն ինչո՞ւ Անիի
Համանրւագ կը զօղանջեն ահաբե՛կ . . .
Եւ ի՞նչ է սա բափորը սե՛ւ որ կ'անցնի
Լալահառա՛շ՝ երեկ փարքամ, այսօր՝ հե՛ք . . .
Ի՞նչ են սա խո՛ւլ հրունդիւններն օրհասի,
Եւ համասփիւռ սա հրդե՛հն որ կ'այրի՛ դեռ . . .
Ինչո՞ւ ձիհունն արիւններով կը հոսի,
Եւ ո՞ւր կ'երթան Ռուբէններն ու Լեւոններ . . .

— Ա՛խ, սեգ Արծիւն, եղբայրասպան նետերու
Կոսսանքին Տակ Եւրոպայի՛ կը բաղխի,
Եւ հոն կ'իյնայ, փառք ու բարեկէ իր հեռո՞ւ,
Գերեզմանի ըսպասումին մեջ յըղի . . .
Ու երբեմնի վէս հոգիներն արմենեան
Կը բեկբեկին գնճաններո՛ւ խոր մըռայլ . . .
Այրին կուլայ, կը կրէ ա՛յրը յաւիտեան,
Խաւարին մեջ կը խարխափի՝ որբո՛ւկն ալ՛ . . .

Ու դարերու հողովոյթին հետ,— փոխան
Թիմուրներուն, Ասլաններուն մոլեգին,
Ռոնք հողե՛ն ծընան, քրի՛ն զայն կոխան,
Եւ օ՛ր մ'ալ ա՛փ մը հողի Տակ մընացին—,
Նո՛ր Բորեաններ հասան անյա՛գ ու վայրի՛,
—Ո՛վ անխրստ ու ժանճ Բանակ հրեշածին—,
Ո՛վ անողորմ հրաւե՛ք, Հայ-Միսն՝ արիւնի՛,
Եւ Հայ-Հաննարն՝ անապատի՛ փոխեցին . . . :

Ու շինականը կապտւած, այսահա՛ւր,
Իր ձեռքն օտա՛ր անձրեւներու Տակ տարաւ . . .
Ու Հայ-Կսրի՛նը խոհադէմ ու մոլա՛ր,
Հեռւէն մեծցուց հայրենի վրե՛ժն իր անբաւ . . .
Լացաւ Հայ-Կոյսն իր կուսութի՛ւնը քաշամ,
Ու ժամին մեջ խողխողեցին Քահանան . . .
Քանդեցին ի՛նչ որ կար Լոյսին բարեկամ,—
Բացին բանե՛ր ու կանգնեցին կախաղա՛ն . . .

Ինչո՞ւ այսօր Արիւն, Սարսափ հոգեցունց,
 Ո՞վ քանդակեց անօրէն Բա՛ղդն այս բոսոր...
 Միքէ Գաւաթն Հայուն Սասա՛նը լեցուց...
 Արդեօք Սասա՛ծ մը տակաւին կա՞յ հրգօր... :
 Հի՛ն դարեւան մինչե՛ւ այսօր, — դարեւան—,
 Հայն աշխարհիս ա՛յցը, սի՛րսն եւ ո՛ւններդաւ.—
 Ան արտաւեց, հենց երեքսա՛ւ դառնօ՛րէն,
 Կրեց, համբեց որքան լուծ կար, ո՛րքան ցաւ...

Ու վերջապէ՛ս, երբ օր մը Յո՛յսն երկնապաղ
 Ծի՛լ մը ծկլաց, դեռ հեռանքին մէջ Գարնան,
 Նշխարներն իր կե՛ր եղան վա՛ս ոսոխաց.—
 Դեռ կը մըխա՛յ, դեռ կ'արիւնքի՛ Կիլիկիան... :
 Ինչո՞ւ այսօր Աւեր, Էլիւմ, Կոստա՛ծ...
 Ո՞վ Հայրենիք, եղբրամա՛յր դիպաղ,
 Երբ չի՛ շարժիր Տերն՝ ամօթէն քաղցած՝
 Ո՞վ պիտի Բեզ ըլլայ Մովսէ՛ս մը խիզախ... :

Ու հողմին մէջ ու խաւարին շիրմաքոյր,
 Կը լսեմ ձայն մ'աստածային եւ զխուր,
 Որ չեմ գիտեր, ուսկի՛ց կուգայ, կ'երթայ ո՛ւր,
 Կասեցնելով փոքորի՛կն իսկ խօլասո՞յր... :
 — «Որդն արմատի՛ն բունին մէջ եր՝ լայնանիս
 «Ու երկնաբերձ, վեռ-կաղնիին տապալած...
 «Չը պատժեցին այդ Տգրուկներն անհանգիս
 «Ո՛չմահն, ո՛չալ շամփուրաքա՛ գնհերախանձ... :

«Բնաշխարհն ինկաւ փայլայեցին զայն Հայեր՝
 «Երբ ետամոլ մաղձով զիրար ասեցին...
 «Ու մահաբուն փրատկներու մէջ ճայեր
 «Ու գազաններ եկան բընակ հասեցին... :
 «Պայքար ու վեռ, ծուռ փառքերու ծո՛ւռ ձորէն
 «Գացին տոմոս Սրկուքեան վի՛հն իյնալ,
 «Մինչ Ջորիներ՝ դարանակալ կազմօրէն՝
 «Եկան բազմիլ Գահի մը վրան անիծեա՛լ... :

«Այսպէ՛ս, հա՛յ-ձեռքն՝հա՛յ-արիւնով, մոխիրո՛ւ
 «Ու հա՛յ-սուրով նակասագիրն իր գրեց...
 «Դեռ շա՛տ զմեզ կը նեւէ մահն ու խրոով
 «Չը միանան երբ որդիքս արդնկեց. . . :
 «Ա՛լ բա՛ւ է, բա՛ւ, որքան լացիք, ստուկներ,
 «Ուրքան Գայիկն դէմ գա՛ն եղաք անբողոք. . .
 «Եւ իրարու հանդէպ Բորեա՛ն դիակեր.—
 «Խղճին դէմ՝ լո՛ւռ, ու Խեղճին դէմ՝ անողո՛ք. . . :

«Լըսեցե՛ք զիս, ձեր պառաւ-Մա՛յրն որդեծին,
 «Որու արգա՛նդը դեռ կրնայ սալ ծընունդ. . .
 «Պսուկներն իմ զոյգ-ծիծերուս մորթեցին,
 «Բայց ես զաւկիս կրնամ արի՛ւն սալ սընունդ...
 «Յ՛, ձեր արցունքը փոխեցե՛ք ֆրսիքի՛.
 «Խըլեցե՛ք կեանքն ազա՛ս՝ Մահո՛ւ ժանիքէն. . .
 «Աստուծոյ սի՛րքը լոկ յա՛յնժամ կը բռնկի՛
 «Երբ արիւնին մեջ Անմեղներ կ'աղօթեն. . . :

Դարձեալ հողմին հետ կը մնամ առանձին. . .
 Ու դիւաշունչ ալիքներուն հետ փրփրուն՝
 ես կը սպասեմ հիւժախաւոր փոքրկին՝
 Ովկեանին խոր շանքի՛ մը պէս իյնալուն. . . :
 Կը ճըշե՛ հովն. . . յետին շո՛ւնչն է Սարսափին
 Ամպերն ի սպառ կը տարտնային հապտապ
 Հասի՛կ-հասի՛կ աստղերն ալ ծո՛ւկ կը թափին,
 Կուգայ լուսնակն իր ժպիտովն հրաւապ. . . :

Ու կը մարի՛ գոռգոռ քամին հեւապա՛ռ.—
 Իբրեւ քե՛ յլար ան եգ-առիւծ մ'որդեծին,
 Ու,— երկունքի սուր նիշերէն ետք գալա՛ր —,
 Գրկած կորիւնն իր՝ կը հեւա՛յ ժպտալին. . . :
 Եւ ալեկոծ Ովկեանն հայի՛ կը դառնայ.—
 Իբրեւ քե՛ յլար ան ջղապար կին մը չար՝
 Ու կ'հանդարտի զարդի մ'ի տես զուգնափայ,
 Եւ անկէ զա՛ս կարծես բանի չի՛ տենչար. . . :

«Ու կ'ըսեմ,—«Ա՛յսպէս ալ Ոգին ընկերվար,
«Մըրկագոյ երկունքներէ ետք անոյս,
«Խանդովն համակ որ թելերուն՝ ոգեւար,
«Պիտի գրկէ Հայրենիքս իմ նորայոյս... :
«Զի սրբավառ Մուխն յետոյ խո՛ւնկ կը բուրե...
«Ու Քամիներ Անդորուքեան կը յանգին...
«Թեեւ ամե՛ն Աղօթք իր հետ կը բերե-
Ողջակեզներ տանարներուն անբազին... »:

Ու հերոսներն որոնք անցան աշերուս,
Ուղիներէն, դեռ ուղեղիս մէջ կուլան...
Ու, չեմ գիտեր, ինչո՞ւ արցունքն հոգեսոյց
Բերդարգիլել չե՛մ կրնար խորքս անսահման:—
Աստիճուն հետ կ'հեւա՛մ... : Հովիկն հեշտաբեր
Արգասաւոր ուժին կ'երգէ ալելու...
Մութին հետ Յոյսն առագաստի՛ ե մթեր...
Նստիմ հանդարտ՝ ջինջ օրօրներս հիւսելու... :

Այո՛, երգեր հիւսեմ, Եղբա՛յր, բեզ համար,
Եւ ա՛լ ինծի մի՛ հարցրներ թե՛ հիմա՛
Ու դարաւո՛ր հիմնակործան ու երկար
Մըրկներէ վերջ չի՞ պիտի գերահմայ
Ու ծաղկագեղ հովիտներէն հայրական
Հովիտն ուրախ արձագանգներ բերէ մեզ...
Ու չի՞ պիտի բացւին երբեք յաղթական
Մեր լեռներուն կոյս-արգանդներն հրակեզ,

Մեզի տալու Ոսկին.— սառա՛ծ Արշարոյս...
Եւ լուսագեղ Արծաթն.— հալա՛ծ Լուսնկայ...
Ու չի՞ պիտի արիւնաբամ եւ անհո՛յզ
Այգիներուն ըստիմներէն քիւրեղեայ՝
Կրեմք կարմի՛ր, անկե՛ծ գինին հարազա՛ս
Արիւնի՛ն պէս հրեշտակներու շրթներուն...
Որով գեղջուկն ու մեծատունն ա՛լ ազա՛ս՝
Օծեն իրենց Յաղթանակը վիշտերուն... :

Այո՛, յոյսե՛ր բանիմ քեզ, Քո՛յր կարելիք,
 Ու հաւատա՛ դո՛ւն ալ ինձ պէս անխափան
 Թե՛ ա՛յ պիտի դադրին կարմիր Սիւնուններ
 Ըլլալէ հա՛յ-դիակներ ու գերեզման...
 Ու պիտի՛ հոսին օրհնութիւններ, արեան տեղ,
 Եւ կուտակւի՛ փոխան մոխրի՛ ձոխութիւն.—
 Ըլլա՛յ պիտի հաննարը Ջահ լուսահեղ,
 Հողը՛ Ոսկի՛, կեանքն ալ՛ Հեշտանք անանուն...

Որովհետեւ գիտե՛մ որ կայ օր մը դեռ,
 Բերի՛, զօրե՛ղ, երբ հայ-Արեւ՛սն հրաշապանծ
 Պիտի ծաղկի, իբրեւ հրմա՛յք մ՛անաւեր,
 Կախարդելով պերն ազգերն իսկ նախընթաց...
 Փիտե՛մ որ կա՛յ,—ես կը սպասեմ յուսալով—
 Կեանք մ՛ուր ազա՛ս պիտի՛ ըլլայ Հա՛յրսանջւա՛ծ—
 Միտե՛մ՝ անկաշկանդ, աղաքս՝ կո՛ւտ, ապահով,
 Եւ ամե՛ն մէկ խղճի մեջ մեյ-մե՛կ Աստա՛ծ... :

Նկե՛ք, օ՛րն է, ժա՛մն է, ռոպե՛ն է, հասե՛ք,
 Ռ՛վ եղբայրներ, դիւցազնազուն Արմեններ,
 Աւասի՛կ ձեր նակասներուն լայն ու սեզ
 Կը սպասեն նոյս տիեզերական դափնիներ...
 Օ՛ն, սուրբ սիրոյ հրեշտակահիւս նարոտլ
 Դուք զօղեցե՛ք ձեր հոգիներն իրարու.
 Հեռո՛ւ ձեկէ, Շահու մոլո՛ւցքն անջատդ,
 Յաւե՛ս ըմբո՛ւս... Ազգի բախտի՛ն լոկ հըլո՛ւ,

Ձեր արիւնք բափեցե՛ք նո՛յն նամբուն վրայ.
 Եւ նո՛յն վրսեմ Գաղափարը գերազօր
 Վահա՛ն առե՛ք ձեր կրծքերուն երկաթեայ...
 Ու պիտի՛ տեսնե՛ք—օր մ՛ո՛վ Հայեր — քե բոսոր
 Արշալոյսներ պիտի ցարին լուսայորդ՝
 Ձեր արիւնքն ու քրտնքն գերիվեր...
 Որոնց քե՛ ձեր բռնամիներն հային խո՛րք,
 Պիտի կուրման ու ձեզ ըլլան գերիներ... :

ՄԱՐԴԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Դեռ երեք օր է որ տափանքն է մթեր
 Սառած հողին հոգիեն ներս բռնաւեր.
 Ու մանիւշակն առջի անգամ նորաբաց
 Երեկ առտու ցօղերու սակ սարսրա՛ց. . . :
 Կանգ կ'առնեմ հոս, սարալանջին հոտեւան,
 Ուր ծաղիկներ գիշերին սակ կը նետան,
 Ուր սիւքն սնկեղծ ինձ կը բերէ նորապսակ
 Արարչութեան համբոյրին Երգն անուշակ. . . :

Ու կը նստիմ, շիրմաբարին այս վրայ,
 Զոր բարի հովն է գլխորէր մերձակայ
 Նոճեսանէն, իբրեւ Անեծք մ'անբարբառ.
 Անցորդներուն ուղղած՝ Մահւա՛ն խկհամար...
 Ու կը խոկամ, Հերա՛կլի պէս մեկուսի,
 Հոս, ո՛ւր համբաս է բաժնրէր երկուսի.—
 Աւասիկ մին, որ զիս Ծովուն կը ցանի,—
 Անմահութեա՛ն, միւսն՝ Ոչնչի՛ն կենդանի. . . :

Ու կը հարցնեմ քե հասնելու համար հո՛ւ,
 Գանի՛ Բանի՛ օրեր են պէտք հեշտահոս.
 Թէ բորբոսած այս Բարին Տակ ի՞նչ կայ, ի՞նչ.—
 Ծաղիկ քե Բոց, ձմաւսութի՛ւն քե Ոչինչ...
 Թէ ի՞նչ էր Կաւն՝ որմէ Աղամ շինուեցաւ,
 Եւ ի՞նչ Հոգին՝ որով Յիսուս զինուեցաւ...
 Եւ ի՞նչ սանդուխ կայ Դամբանէն Երկնքին,
 Որուն առաջ աշխարհներ իսկ կ'ընկրկին...

Եւ քե ի՞նչ է սա սեւ պատկերն որ հիմա՛,
 Չար հեզանքի պէս տարածւեր է, ահա՛.—
 Հոս՝ գերեզման մը լռասոյց, իսկ անդին՝
 Գիւղն որ փակչեր է խրդունջի՛ պէս հողին...
 Բայց, լո՛ւռ, հոգի՛ս, զի Հանգոյցն այդ՝ անկասար
 Մտքին համար դեռ անլո՛յծ է եւ յամա՛ռ...
 Եւ իմ պա՛րսքս է հիւսել երգեր սիրայանգ,
 Որոնց անուէտ ախի՛ս այ մա՛րդն արձագանգ:

Մանգաղն արծաթ գիշերներու Եղեռնին՝
 Երկնածրար նոնիներուն վրայ մրքին,
 Իր ջարդերուն հերմակ արիւնք սարսուռն
 Կաթկթելէ դադրած՝ մթեր է ա՛լ Բուն...
 Ու կը փակէ Յա՛յցն ալ աչերն իր յոգնած,
 Որոնց տափանքն ո՛չ ոք դեռ չէ՛ հասկըցած...
 Մինչ ես՝ հազի՛ւ խրլած կոպերս Երազեմ՝
 Գետի՛ մը պէս, օ՛, դէպ ի ծո՛վ կը վազեմ...:

Հեռո՛ւն, թոնե՛ր կ'երազեն մեջ մըռուշի.
 Հով ու Ծովէն կուգայ հեշտանք մ'հաշիւի...
 Հորիզոններ հակասամա՛րս կը մրդեն.—
 Լոյսն յաղբական՝ կ'հալածէ Մո՛լթը հողէն...
 Ու զովանոյ՛ք մթնաղին մեջ սարսուռն,
 Եւ լուսանոյ՛ք պեականերուն հետ կայտուն,
 Եւ երկնաբերձ ասպառածի՛ մը վրան,
 Ես կը սպասեմ Արշալոյսին վարդիւրան...:

Կ'հրդեհի Ծովն անծայրածիր, ամենի...
 Պատմեր էին.—Արեւոյ, ծովն ալ կը բռնկի...
 Կ'ըլլայ Կապոյսն հսկայ հընոց մ'ուր կ'եռան
 Արևնն, Ոսկին՝ Արցունքներու սրտին վրան...
 Մինչ կը զարթնու, մանուկ մ'իբրեւ վարդերես,
 Արփագունդն իր օրոցքին մէջ հըրակեզ,
 Ու ես գանաժ ծըծեի՜ն կաթն աստղերուն,
 Ալ գինիին կ'ուղղեմ շրթներս երերուն...

Ու կը բանայ՝ հրաճարե՛ւն ւ աղու
 Շառայներէն արաշանի՛ւքն բմպելու
 Յդի բնութի՛ւնը բիւր շրթներն իր ծարաւ
 Որ ձրմեռէն ու ցայգէն բոցն իր առաւ...
 Ու ես կանգնած աստածներուն հանդիպակ,
 Հողին, Ծովուն եւ Արեւուն հերաձակ,
 Տիեզերքի երրորդութեան կը նայիմ.—
 Կը հիանամ եւ իմ վրայ կ'երկբայիմ...

Կը ղօղանջէ զա՛նգն հեռաւոր գիւղակին,
 Սառ գիշերուան իբրեւ մանե՛րգն ողբագին.
 Հեծե՛ր կուգան երանական մասուռէն
 Ուր երգին մէջ մարդիկ հոգին կ'օրօրեն...
 Այս, եւ ինչպէ՛ս ալ սա խաղերն հընօրեայ
 Կուգան բանալ յուշերուս կեանքն արծաթեայ,
 Երբ նշխարի մ' համար ե՛ս ալ կ'երգեի՛,
 Երգն իսկ ծախւա՛ծ... աւաղ, սրդայ՝ որ էի...

Այսօր օ՛հն է, տիեզերական սաղաւար,
 Եւ ինչպէս հող՝ սա փառային մէջ խաւար,
 Երկիրն ամբողջ ալ կը դիմէ գունդագունդ
 Տանարներուն՝ սրկութեան մռա՛յլ անդունդ,
 Սակայն ինչո՞ւ:— Որպէս զի քակը գիրնայ
 Աստածասպաս աստաններուն անլուծայ...
 Որպէս զի մա՛րդը՝ խոստացա՛ծ մարդուն դեմ՝
 Ըսէ.— Կրբի՛ն համար պէտք է ես փանդեմ...

Ո՛վ խաչ, Բառեակ բեւերդ փոխե՛ շանքերո՛ւ
 Հոս կը դաւեն Քեզ՝ երբ կ'երգեն ալելու...
 Եւ Զորիներ, ծրնած Քաղցեն, Կեղծիքեն,
 Մեղաւորին արհայուրիւն կը ծախսն... :
 Վանքերու խոր կ'իյնայ Շուշանք բարձամ,
 Կը ծերանան պատանիներ վաղածամ...
 Ու խաւարին մէջ եւ լոյսին, ապահով,
 Օ, կը խաչեն խաչը՝ խաչին անունով... :

Մանի՛կ, դո՛ւն ալ ամպասօղւե՛ այլանքեղ,
 Տե՛ս, հայրենի՛քդ է դարձեր արեան գէտ...
 Քասքն՝ կապի՛չը Օրենքին լուսաներ՝
 Արդարութեան վաճառական է դարձեր...
 Ու Բանդիչներն հին Կորդիդ փառապանծ
 Գեհեմաշունչ պատգամներէն բորբոքած,
 Արի՛ւնն իրենց եղբայրներուն խրմելէն,
 Դեպ անօգուտ Ապաշաւներ կը դիմեն... :

Եւ ա՛յսպէս, մինչ կըրօններու անունով
 Կը դըրդի՝ աշխարհն համակ մարտախո՛ւմ,
 Մինչ հոս՝ Մանկին լոյս, ջո՛ւր եւ Ե՛նդ կը զոհեն
 Ու միլիոններ, անդին, Մուկե՛ն իսկ գո՛հ են...
 Աշխարհ կ'ըլլայ հաւատներու մեծ շուկայ
 Մ'ուր ամե՛ն ձայն իրեններով կը պանծայ...
 Ու զաւակներն երկբայելի Մոգերուն
 Ոչնչութեա՛ն համար զիրար կը ցելուն... :

Ա՛խ, ո՛ւր անկեղծ, անե՛ղծ օրերն հեքանոս,
 Ո՛ւր դիցագեղ ֆրմուհիներն երկնախօս,
 Երբ՝ կը տեսներ Միջասին մե՛ջ իսկ՝ հոգին
 Անմահութի՛ւնն ու պաշտամունքն անմեկի՛ն...
 Մեհեաններու մըռայլութի՛ւնը հիմա,
 Վիրաւորւած սրտի՛ մը պէս կը հեւա՛յ.
 Ու ծըներ են կո՛յր եւ յօժա՛ր Հաւատքէն՝
 Փրկութեան տեղ՝ Բռնութիւններ, Դա՛ւ ու Քե՛ն...

Ո՛վ մարդ, որքան որ դու Նիւթէ՛ն ես շինւած,
 Որքան որ մի՛ս, արի՛ւն ես, կո՛յս մ՛ոսկերաց,
 Որքան որ դու կ՛ուսես, կուսաս, կը շքնաս,
 Անասնոյ մը պէս վայրագ կամ անվընաս,
 Մա՛րդ վերջապէս, որ կը զգայ եւ ո՛չ Ասււա՛ծ...
 Կարելի չէ՛ բոլորովի՛ն որ կապւած
 Մընաս Մութի՛ն՝ բարոյական Յոյսերուն...
 Թօթուէ՛ վրայեդ լուծն իմաստակ-Ոյժերուն,

Ու գիտցի՛ր դուն զքեզ հովուել Բու խիղճով-
 Խիղճդ կըրօ՛նք քեզի, վահա՛ն ապահով,
 Ու ռանվիրայ ո՛ւ բարեկամ ո՛ւ հրեշտակ՝
 Ռո՛վ պիտի դու սրբօրէն անսայթափ
 Հասնիս պարտեզն Նրանութեան ցանկայի...
 Եւ երբ Մեծ-Այգն ո՛ւղիսօրէն օ՛ր մը փայլի,
 Պիտի զմայլիս քէ ի՛նչպէս խիղճդ է հիւսեր
 Այն պէրն Դափնին գորշե՛նկաւորդ կ'եղծ ծեսեր...:

Ովկիա՛ն, Մարդուն վեպը Քեզի՛ պիտի հիմա
 Երգել, զի լոկ ծո՛վը Ծովե՛ն կ'հասկընայ.
 Ու մտածումներս կը կոհակւի՛ն օդաչու,
 Ձեռմ գիտեր ո՛ւր, դեպ ո՛ր սերերն երթալու...:
 Մ', սոսկ պատահե՛լ Արշալոյսն այս բոցեղ:
 Որ երկւորեակ կապոյտներուն փրփրագեղ,
 Նորարբունքի գորովներո՛ւն պէս գոնէ.
 Անմահական ճառագայթներ կը ձօնէ...:

Ան խառն՝կն է կարմիր-կեանքին, հացին-սե՛ւ,
 Ձոր ամեն օր՝ կ'արծարծէ Մա՛րդն ըղձահե՛ւ,
 Եւ իրիկւան մոխիրին վրայ բերակայծ,
 Վաղւան խառն՝կը կը դիզէ ոսկեխայծ...
 Եւ այդ հուրին մեջ կը վառէ խիտ առ խիտ
 Հրաչլի ցանկեր ու բազուկներ ջրլապիկդ...
 Ռոնց ցանցի անիւնին մեջ, կը յածի
 Սեգ ձո՛ւութիւնն իր ժրպիտով բոգի...:

Այս, դարերու այն Նկուղին մըքամած
 Ուսկից անցայ՝ սիրսն աչերուս մեջ առած...
 Ճամբուս վրայ խոր հառա՛չ մ'եր ամե՛ն շունչ,
 Եւ ամե՛ն բառ՝ բողոք, ամե՛ն վանկ՝ սրճունջ...
 Ամե՛ն շարժում՝ ըսպառնայի՛ք մոլեգին.
 Ամե՛ն ժրպիտ՝ կարմիր լրեակն հեզանքին... :
 Ամե՛ն ակնարկ՝ վրեժի գեհե՛ն մը ծաւի,
 Ուր Դադնիքը լրուութեան ծոց կ'երկնրւի՛... :

Տեսայ մարդը՝ վասակաբեկ, վիրաւոր,
 Թշուաւակոյս իր բեռան սակ վայրակոր...
 Տեսայ, տեսայ գրասացած գերիներ՝
 Զիրենք վարող իշխաններէն գերիվեր... :
 Տեսայ Կինը՝ միտք մե՛րկ, հրպա՛րս ու թշա՛ն,
 Հոս՝ անողորմ, հող՝ սիրախոյս, հոն՝ ինկած...
 Տեսայ Պատիւն՝ անա՛րգ, Տաղանդն՝ աննշմա՛ր,
 Եւ սուրացի Տարսարոսէն առ Ասւա՛ծ... :

Ամբողջ աշխարհն նոր Իսրայէ՛լ մ'եր մոլար,
 Որ իր ժեռութ սպասումին մեջ կուլար...
 Եւ անժաման ռահվիրայէն յուսահատ՝
 Կ'երկրպագէ՛ր Ոսկեհորքի մ'ապիրատ... :
 Ու մարդակերտ այդ ասքըծուն ոսփն սակ,
 Եռուզեռէն շլմոր, գինո՛վ ու անյագ,
 Հայրը զաւկին օտարական կը բըւեր,
 Կ'ըլլար փոխնին՝ արի՛ւն, երա՛զն ալ՝ աւե՛ր... :

—Ո՛վ Մոլուցքը նախանձաբո՛յր Մեհաղին,
 Որու բահով Սէր, Լոյս ու Գեղ կը բաղւին..
 Ո՛վ գերագոր Օրէնք, որուն անունով
 Կ'հռչակւի սուսն՝ իրա՛ւ, ոճի՛րն՝ ապահո՛վ...
 Ո՛վ գործուող իրողութիւնը մարդուն,
 Որուն տեղերէն իսկ չի՛ բաւեր իբրեւ տուն.
 Յիշե՛ դագաղն՝ որուն առաջ պիտ' սկսիս,
 Սկսիս այնքան, որ սեւ օ՛ր մ'ալ աննշի՛ս... :

Այս ի՞նչ ձայն է. . . պայծառ երկի՛նքն որոնաց,
 Ու լեռներէն, հախրեց փռշին երկնասլաց. . .
 Այս ի՞նչ տօն է. . . լեռնացաւ ծովն անալիք՝
 Հրէշներով՝ անդունդներով քանալիք. . .
 Կեանքեր կ'իյնան, դեռ բիւրե՛ր ալ իյնալու
 Համար անել, կուգան կոչի՛ մը հըլու. . .
 Մինչ կը լրոճ մարդը՝ կ'ոռնա՛յ հրագէտն. . .
 Ու Դափնիներ արիւն-արցունք կը ծրծեն. . . :

Ջո՛ւր հասցուցեք, կ'այրի աշխարհը վրկայ,
 Ո՛վ Բօ, Հոնեո՛ւ, ո՛վ Թայմզ, Սե՛ն, ո՛վ Վօլկա՛,
 Կ'այրի Տիեզերք ու սա՛ն հոգին Աստուծոյ,
 Հրդեհին դեմ կը սափնայ Ի՛նքն իրմէ գո՛հ. . .
 Եւ աշխարհը, հաւաստներու պէս վայրի,
 Մեծ-Ոչնչին կ'ըլլայ Տանար՛ն ամալի. . .
 Մինչ կը սպառնայ դարձեալ Քառսն երգելու.
 —Ո՛վ Գոյութիւն, ո՛վ Խառնարան կիրքերու....:

Ի՛ գո՛ւր իրենց աւիւնն ըսպաս դրին Քեզ,
 Խումբ մ'առիւծներ եւ բո՛լ մ'աստղեր բոցագե՛ս,
 Ի՛ գո՛ւր անցան վեհ որդիներդ երկնանեմ,
 Որ ցաւիդ հետ՝ ովկեանի՛ պէս կը մոնչեմ. . .
 Ո՛վ ծլարձակ Թշառութիւն, Մարդկութի՛ւն,
 Տե՛րն աշխարհիս ու տերուն Գերի՛ն դուն,
 Օ՛, մինչեւ ե՞րբ պիտի նեծես հեւհեւուն,
 Ու դրա՛խտ մ'ըլլայ երանութիւնդ ծովամոյն. . .

Ու ե՞րբ արդեօք խօլ զաւակներդ եսասեր,
 Որ համբու տեղ իրենց փռե՛ր եմ փոսեր. . .
 Ե՛ւ ֆրսիմով ե՛ւ արիւնով լըւալով
 Անիծեալ Մո՛ւրը հակասիդ մշախոռով,
 Երանասփի՛ւռ Խաղաղութեան նրկարէն
 Ու մշառոյգ Դափնին պիտի Քեզ բերեն...
 Ու մարդէն իսկ կանգնի, մարդէն սապալած
 Արմատենին՝ յաւերժօրէն երկնասլաց. . . :

Այո՛, մի՛ լար...: Մ'օ՛հ ե պայծառ Ապագան.
 Զի թուխպերե՛ն ե որ կ'ելլէ լուսնկան...
 Ու սառնաշունչ ձրմեռներէն վերջ շաւքուե,
 Թաց գիշերներն ապրիներու սխրանոյշ,
 Դեպ հեշտալի սար ու հովեր կ'արշաւեն.
 Ու կը ժպտի Մայիսն անդո՛ւր հեռուէն...:
 Եւ արգանդէն Ուսուցումին ընկերվար
 Կ'ոսնու գրւարք Նոր-Մարդկութի՛ւնը կայսառ,

Եւ յուսալից եւ անկսկիծ եւ ազա՛հ՝
 Կ'յարի խղճին ու Բընութեան հարազատ...
 Ու կը մնջէ՝ կոհակներո՛ւ ախոյեան՝
 Գերեջանիկ ընտանիքին պէս Նոյեան,
 Աւետի՛սն որ կուտան կայծերն աստերուն.
 —Ո՛վ Տիեզերք, երանաբա՛ղց Մարդկութիւն,
 «Տե՛ս, հողմակոծ կ'անցնի Գիշերդ, աւասի՛կ,
 «Բանալով դուռն Արշալոյսի մ'ոսկեղնիկ,

«Ուր պիտի ելի՞ղնն ըլլայ Օրէնք, Մարդն՝ արդա՛ր,
 «Պիտի չ'ոռնա՛ն բռնակալներ սրնափա՛ռ...
 «Ու, արծարծ Արեգն ազատութեան գեղաճազ՝
 «Պիտի՛ ողջունէ թւառն ըսփովի, ճօրին՝ յազ...
 «Ու սեղծագործ Ուժի՛ն համար սրբազան,
 «Բնութիւնն անհուն, Յաւերժահաստ անվախճան
 «Մշտադալար ճոխ դափնիներ պիտի՛ նիւսէ...
 «Եւ հանճարներն ու հերոսնե՛րբ բոցէ,

«Ուր կը յաժին երանութեան մ'ի խնդիր,
 «Քե՛ն ու Գանկի տեղ պիտի՛ բաշխեն, անխաճի՛ր,
 «Ամենուն վա՛րդ ու գեղօննե՛ր սիրահիւս...
 «Ու եղբայրներն հոգեզրւարն, միայն յս,
 «Պիտի չ'հոգան թէ կեանքէն ի՞նչ կայ անդի՛ն.
 «Ո՛չ ալ փորձեն լուծել Խորհո՛ւրդը մըթի՛ն...
 «Այլ, աննւա՛ն, պիտի շարժին ընդ առա՛ջ,
 «Անգէտ ք՛ երբեմն կային արցո՛ւնք եւ հառա՛չ...:

ՀԵՏԵԱԿՆԵՐ

Ճ Գ Ն Ա Ի Ո Ր Ի Ն

Վրկա՛յ է աշխարհ, սուրբ մը չե՛ս դուն, կա՛ղ
Թեեւ ու բոպի՛կ,— ո՛վ ալեմօրու...
Ձի չոր հացեղ գո՛հ ես եւ ջուրեղ պաղ,
Ու հաշի համբուն շաւ-շա՛ւս ես ներու... :

Հո՛ղ, մեղասանիդ մեջ անձայն եւ կոյս,
Զրկա՛ն փորձանքներ,— գինի, կին ու խաղ...
Հո՛ղ, զե՛նք ու դափնի կը նիրհեն անյո՛յս,
Ու՛անձանո՛ք եւն քեզ օրրա՛նն ու դազա՛ղ... :

Ո՛չ, սուրբ մը չե՛ս դուն, զի քաղքեն հեռո՛ւ
ձար եւ ոյժ չունի՛ն աղօթք, ալեղու...—
Նկո՛ւր մեզ փրկէ մեր Տառապանքեն... :

Հոս այնժաններ կան, որ մեզի՛ համար
Կ՛ապրին ցաւերու, ախտերո՛ւ մեջ յար,
Բայց մի՛շտ անվարակ.—սուրբերն անո՛նք եւն... :

Ո՛վ Քոյր, այսօր, երանութեամբ մ'նիասրա՛փ.
Մըսիդ քելերն իմ սիրովը սարսուացի՛ն. . .
Երազանո՛ւշ, խա՛ժ աչերեդ գուք մ'անշափ
Իմ երգիս հետ սաւառնեցաւ դեպ' երկին. . .

Սէր ու ժպի ծաւա՛ւ մ'ունիմ հրաւսապ,
Իդներս համակ, ա՛հ, մե՛ջն եմ այդ հրաշքին...
Որովհետեւ չե՛մ հասկըցւի՛ր՝ հոյակապ
Յոյսերս հողին հետ հաւասար կը պառկե՛ն...:

Բայց, քանի որ սիրեցի՛ր զիս ժա՛մ մը գէթ,
Զուգերգեցի՛ր լրո՛ւկ՝ մըռա՛յլ հոգւոյս հետ,
Ասեղահե՛ւ լազարքին մեջ այս գիշեր,

Լուսնակին հետ, շոնիին տակ, տունի՛դ քով,
Մէկը հսկեց անմահութեանդ աղօթքով. . .
Այդ երջանիկն ե՛ս եմ, ո՛վ Քոյր ոսկեհեր. . . :

1912

Հիւղակիս մեջ այգը տակաւ կ'աղօտի՛,
Եւ անծաղիկ սպասումիս մեջ կուլա՛մ. . .
Կուրծքիս տակ հին-Մեղքը՝ փոխւած կ'աղօտի՛,
Կ'անգայտանա՛յ, մրշուշի՛ մը պէս տարտաւ. . . :

Ո՛վ Մասօնա, մահի՛նքս մա՛ն կը հոտի,
Ու կը սոսկամ մօտիլ անոր ի՛նքս անգամ. . .
Հին-հեշտութեանց վերածընունդն՝ անօրի
Շա՛ն մը պէս քո՛ղ յօշոտէ սի՛րս անգգամ. . . :

Եւ քող հոգիս ա՛լ ըսքափի՛ ու պժգա՛յ,
Եւ, Անցեալի գիտակցութեամբն անաւելու,
Երդնո՛ւ Քեզի, ո՛վ Մասօնա, Քեզ երդնո՛ւ. . .

Որովհետեւ, ծիծերուն վրայ կուռքերուն,
Հողէ գաւա՛քքս ա՛լ փշրած՝ նորայո՛յս,
Կ'ուզեմ սուրա՛լ դեպ' աղբիւրնե՛ր բիւրեղեայ. . . :

1913

Կը կանչեն հոգիս, անլու կը կանչեն,
Հորիզոններու խորհուրդէն մրուայ.
Ուխտէր եմ քալել յաւիտեան,
Կարսիկ անյայտ՝ եւ ա՛լ չի դառնալ... :

Կ'անցնիմ հովիտէն, սարէն, կամուրջէն,
Ո՛չ մեկուն բարեւ ու սէր կ'ուզեմ տալ...
Հովերն ինձ ի գո՛ւր դառնալ կ'աղաչեն...
— Երգող Խաւարէն գինովցե՛ր եմ ա՛լ... :

Բայց ո՞ր Յաղթութեան համար փառահեղ,
Լքե՛ր եմ բնիք ու մայր, չեմ գիտեր...
Մի՛այն, Անձամօթն հոգւոյս է ժպտեր... :

Թեեւ շա՛տ յոգնած՝ նօթի՛ եմ, ծարա՛ւ,
Ո՛չ գինի կ'ուզեմ, ո՛չ հաց, ո՛չ ալ տեղ,—
Բայց ԲԱՆ մ'անանուն ու մի՛տս անգրա՛ւ...:

1913

Երբ աստղերն ամբողջ ցրնորին յանկարծ,
Սուրա՛ն միջոցին մեջ խա՛նն ու մոլոր,
Եւ հուր ցատումէն իրենց մեարծա՛րծ,
Հալի՛ն ու քալի՛ն երկրիս վրայ, մեկ օր.

Լափէն հո՛ղն եւ ջուր, մարդերն ըլլան կայծ,
Ոչ արե՛ւ մընայ, ո՛չ գիւղերն աղւոր...
Քա՛նս մ'եռացող, աւերա՛կ մ'անդարձ,
Երկինքն ու երկիրն ըլլան անաւոր... :

Ես, Հո՛ւր շրջմոյլիկ, Լո՛յս մ'անեղջ, յա՛յնժամ,
Պի՛ս՝ ըլլամ փաղփո՛ւն մութին մեջ անհո՛ւն,
Ու, մեռած բնութեան տեսնալ բարեկամ,

Իբր Անե՛ծքն համայն Մարդկութեան քուա՛ն,
Այդ սե՛ւ խառնուրդին երե՛սն անանուն,
Ես աստա՛ծօրէն պիտի մա՛ն գամ յա՛ր... :

1912

ՆՈՐ ԵՐԳ

Ո՞վ կրնայ բուժել այն ախտն անանուն,
Որ, աւանդ, միակ հառաչ մ'ունի. — Սէր. . .
Ո՞վ կրնայ սփռվել այն հոգին անհո՛ւն,
Որ մեկ աղաղակ ունի միայն. — Տէր. . . :

Քառսո՛ւն դար առաջ կի՛ն մըն է խաբւեր,
Շուշան մ'արիւնք հոգւոյն մէջ մարդուն.
Քառսո՛ւն դար յետոյ Տրդէ՛կ մը սիրուն,
Քընա՛ր մը կուրծքին երգե՛ր է ցաւեր . . . :

Ո՞վ կ'ուզէ լքել ողորմ ձայնն անոր,
Որ, Տիեզերքին հանդիպակ հեծող,
Լուռ հոգիներուն արձագանցն է խոր. . . :

Եւ, ո՞վ ձեր մեջէն պիտի գոչէ. — «Թող
«Ներւի՛ր աս քշա՛ն մանկան արցունքին,
«Վաղն անկէ պիտի մարգրիսնե՛ր ծաղկին. . . » :

1913

ՎՐԻՊԱԿ

Էջ	Տող	ՍեԱԼ	ՈՒՂԻՂ
7	4	Կախադուհիս	Կախարդուհիս
10	11	փաքենք	Թափե՛նք
13	1	ա՛ւակս	Նաւա՛կս
14	13	հեշին	հեշին
18	2	սարաւորի	սարփաւորի
22	8	արցո՛ւք	արցո՛ւնք
23	1	Այրօր	Այսօր
24	5	ղեղամանս	ըղեղամանս
27	ԽԲ	ուրնեակը	ամբողջ չակերս
43	3	— Ո՛վ. . . ու	Որ. . . , — ո՛վ. . .
48	3	որ	իր
49	6	Հովիսն	Հովիկն
49	5	անկե՛ծ	անկե՛ղծ
60	4	ծաւխն	ծախեն

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0329938

27507

Գլին 3 Դ.թ.

Կեդրոնաճեղի՝ Մանուկ Յ. Դօշունեան Տպարան